

Klimat-och näringslivsdepartementet

KN2026/01494

Yttrande över promemorian Energiplanering i kommuner och regioner och en mer energieffektiv offentlig sektor

Synpunkter

Helsingborgs stad är positiv till promemorians syfte att stärka energiplaneringen och energieffektiviteten inom offentlig sektor. Förslagen bedöms kunna bidra till en mer enhetlig och långsiktig energiplanering samt främja en trygg energiförsörjning. Samtidigt identifierar Helsingborgs stad ett antal praktiska och juridiska utmaningar som bör förtydligas innan lagstiftningen träder i kraft.

Del 1 Energiplanering i kommuner och regioner

Helsingborgs stad anser att de förtydligande om vad den kommunala energiplanen ska innehålla är genomtänkta och kommer skapa en mer enhetlig energiplanering för kommunerna. Helsingborgs stad ser att tiden för den första redovisningen av energiplanen som enligt promemorian föreslås vara 1 januari 2028 kan vara alltför snäv för att säkerställa en kvalitativ och heltäckande energiplanering. Av erfarenhet vet vi att en ny energiplan tar ungefär 1 års tid att ta fram och samtidigt är det viktigt att vi får nya förordningar och stöd från Energimyndigheten när vi nu ska lägga till nya delar i våra energiplaner.

Helsingborgs stad vill betona behovet av nationellt samordnade dataunderlag för att kommunerna ska kunna genomföra den föreslagna energiplaneringen på ett effektivt och likvärdigt sätt. Flera av de analyser som efterfrågas i promemorian såsom bedömning av effektbrister, lokalisering av energiinfrastruktur och kartläggning av energibehov kräver tillgång till aktuella och kvalitetssäkrade data från elnätsföretag, statliga myndigheter och regionala aktörer. Idag varierar datatillgången avsevärt mellan kommuner. Helsingborgs stad föreslår därför att Energimyndigheten ges i uppdrag att ta fram nationella riktlinjer, standardiserade dataformat och gemensamma underlag som kommunerna kan använda. Detta skulle minska risken för varierande kvalitet, effektivisera arbetet och säkerställa att energiplaneringen baseras på jämförbara och tillförlitliga data.

I stycket "En tydligare koppling mellan energiplanering och fysisk planering" (s. 33–34) beskriver promemorian att "verktyg inom fysisk planering" kan användas för att möjliggöra ny produktion och distribution av energi. Helsingborgs stad anser att promemorian behöver förtydliga vilka verktyg

inom fysisk planering som avses, exempelvis översiktsplan, detaljplan och andra planeringsunderlag enligt PBL. Ett sådant förtydligande är viktigt för att klargöra hur energiplaneringen ska integreras i den fysiska planeringen och hur detta har stöd i PBL:s struktur och krav på innehåll.

Helsingborgs stad föreslår även att formuleringen "ökad mark- och vattenanvändning" ersätts med "ändrad mark- och vattenanvändning" eftersom energiinfrastruktur ofta innebär förändrad användning snarare än ett generellt ökat markbehov.

Helsingborgs stad efterfrågar ett förtydligande av vilken detaljnivå och vilket tidsperspektiv som avses för de föreslagna energieffektiviseringsåtgärderna. Helsingborgs stad bistår gärna med erfarenhet och kompetens kopplat till föreskrifter.

Det är viktigt att tydliggöra att den årliga energibesparingen om 1,9 procent och renoveringstakten om 3 procent är nationella mål, inte krav på enskilda offentliga organ. Offentliga aktörer har olika förutsättningar, och kommuner som redan har arbetat systematiskt med energieffektivisering, som Helsingborgs stad, har ofta en låg energianvändning och begränsad kvarvarande besparingspotential. En kommunvis tillämpning av nationella procentsatser skulle därför riskera att bli oproportionerlig och kostnadsdrivande. Det bör säkerställas att kommande föreskrifter inte omsätter dessa nationella mål i lokala kvotkrav.

Totalförsvaret

Helsingborgs stad anser att det är viktigt att kommunerna främjar en trygg energiförsörjning och en effektiv användning av energi och effekt. Att kartläggningen även ska beakta totalförsvarets energibehov är rimligt, men det behöver förtydligas hur kommunerna ska få tillgång till sådan information med hänsyn till sekretess och långa ledtider.

Energiplaneringen bör också samordnas med kommunens arbete med beredskap och risk- och sårbarhetsanalys (RSA), eftersom energiförsörjningen är central för samhällsviktiga verksamheter och totalförsvarets funktionalitet. Vi bedömer att risken är stor att kommunerna antingen dubbelarbetar eller skapar parallella dokument och processer. Kommande föreskrifter bör därför tydliggöra hur energiplaneringen ska integreras med RSA-processen och hur informationsdelning med totalförsvaret ska ske. En sådan samordning stärker både kommunens krisberedskap och möjligheten att skapa en heltäckande styrelseplanering.

Redovisningskrav

Helsingborgs stad anser att redovisningskravet av en kommunal energiplan till Energimyndigheten inte bör styras av invånarantal eftersom avsaknaden av en kommunal energiplan gör att det blir svårt att skapa en bild av helheten. Helsingborgs stad föreslår att samtliga kommuner bör omfattas av redovisningskravet. Detta skulle synliggöra vilka kommuner som saknar energiplanering och ge en mer heltäckande nationell bild.

Del 2 Krav på energieffektivitetsprestanda i upphandling av vissa varor, tjänster och byggnader

Utöver energiplaneringen innehåller promemorian förslag om krav på energieffektivitet i offentlig upphandling. Helsingborgs stad ser flera konsekvenser av dessa förslag.

Konsekvenser för upphandlande myndighet och enheter

Upphandlande myndigheter och enheter kan förväntas få ett ökat behov av teknisk kompetens när de ska analysera olika alternativ och bedöma energieffektivitet enligt de nya kraven. Detta kan medföra ett ökat behov av konsulter för att säkerställa juridiskt hållbara kravställningar. Därtill innebär kraven på att följa upp faktisk energiprestanda att många organisationer behöver stärka sina resurser för löpande uppföljning, något som inte alltid finns idag. Slutligen kan de skärpta kraven påverka konkurrensen, eftersom bristande mognad i vissa branscher kan leda till färre anbudsgivare och därmed risk för minskad konkurrens.

Vikten av nationellt stöd till upphandlande myndigheter och enheter

Promemorian utgår från att befintligt stöd från Upphandlingsmyndigheten (UHM) och Energimyndigheten är tillräckligt för att möjliggöra efterlevnad av de föreslagna kraven. Helsingborgs stad efterfrågar en närmare analys av hur detta ska säkerställas. Det är av stor betydelse att myndigheterna ges de förutsättningar på kort och lång sikt som krävs för att utveckla, tillhandahålla och uppdatera vägledningar, kriterier och metodstöd som ger förutsättningar för att uppnå syftet med föreslagna bestämmelser.

Helsingborgs stad vill särskilt framhålla att nyttan av de föreslagna bestämmelserna är beroende av kvaliteten på de kriterier och det stöd som upphandlande myndigheter förväntas använda. Kriterier som inte är ändamålsenliga eller tekniskt uppdaterade riskerar att styra upphandlingar mot äldre teknik, särskilt inom områden med snabb utveckling såsom digital infrastruktur, molntjänster och datacenter.

EU:s kriterier för grön upphandling är utgångspunkten i direktivet. De är dock inte alltid anpassade efter den svenska marknaden. Det finns en risk att varje upphandlande myndighet behöver genomföra egna marknadsanalyser och anpassningar av EU:s kriterier, vilket är resurskrävande och kan leda till varierande tillämpning. Upphandlingsmyndighetens arbete med att anpassa och vidareutveckla kriterier för svenska förhållanden fyller därför en viktig funktion. Det ökar förutsättningarna att kriterierna används i praktiken genom ökad tillgänglighet och kvalitet. Dessutom bidrar det till enhetlig tillämpning och innebär ett effektivt nyttjande av offentliga resurser.

Mot denna bakgrund anser Helsingborgs stad att det bör förtydligas att svenska kriterier får användas vid grön upphandling, eftersom de ofta är bättre anpassade till svenska förhållanden än EU:s. Helsingborgs stad anser vidare att det behöver säkerställas att ansvariga myndigheter har långsiktiga resurser och uppdrag att löpande utveckla, kvalitetssäkra, och uppdatera utifrån teknikutveckling, marknadsförutsättningar och svenska förhållanden.

Påverkan på allmännyttiga bostadsbolag

Det föreslagna kravet på energieffektivitetsprestanda vid inköp skulle omfatta alla upphandlande myndigheter och enheter, inklusive kommunala bolag som Helsingborgs stads bostadsbolag, Helsingborgshem. Till skillnad från privata aktörer omfattas Helsingborgshem av lagen om offentlig upphandling (LOU) samtidigt som bolaget ska verka affärsmässigt enligt allbolagen. Den föreslagna regleringen riskerar därför att skapa målkonflikter mellan krav på energieffektivitet, konkurrens och kostnadseffektivitet. Det är viktigt att förhållandet mellan regelverken tydliggörs för att undvika sådana konflikter.

Allmännyttiga bostadsbolag bör inte omfattas av föreslagen lagstiftning

Kommunalt ägda bostadsbolag agerar på en kommersiell marknad, såväl när det gäller förvärv av fastigheter/byggnader och vid uthyrning eller försäljning av fastigheter. Kommunala bostadsbolags verksamhet är inte subventionerad och lyder inte under andra verksamhetsmässiga regler än privata fastighetsbolag. Mot bakgrund av att kommunala bostadsbolag verkar på en kommersiell marknad och ska agera affärsmässigt enligt allbolagen bör de inte omfattas av strängare krav än privata fastighetsbolag. De aktuella förslagen riskerar innebära en snedvriden konkurrens till de kommunala bostadsbolagens nackdel, vilket i sin tur riskerar leda till nackdel för skattekollektivet, d.v.s. den grupp till vilkas nytta aktuella lagförslag syftar att slutligt gynna.

Krav på ändring i det fall Allmännyttiga bostadsbolag omfattas

Som förslagen kan tolkas ges inte upphandlande myndigheter rätt att förvärva en byggnad som vid köptillfället inte uppfyller de ställda energieffektivitetskraven. Kombinerat med de mycket snäva undantagen (totalrenovering, vidareförsäljning, särskilt ändamål) medför det betydande handlingsinskränkningar för en upphandlande myndighet. Om allmännyttiga bostadsbolag omfattas av reglerna måste tillämpningsområdet och undantagen ses över så att allmännyttiga bostadsbolag undantas vid förvärv av fastigheter/byggnader.

Lagförslag riskerar motverka utveckling av utsatta stadsdelar

Sveriges allmännyttor arbetar dagligen över hela Sverige med att utveckla utsatta områden. Offentlig verksamhet spelar en viktig roll som delkomponent i det utvecklingsarbetet. De här områdena byggdes företrädesvis på 60- och 70-tal och har ofta en energiprestanda klart lägre än näronnenergibyggnader. Fastighetsinvesteringar i utsatta områden är redan idag svåra att genomföra till ens rimliga avkastningar. Om höga energiprestandakrav blir styrande vid förvärv eller uthyrning av byggnader försvåras investeringar, stadsutvecklingsprojekt och etablering av offentlig service i dessa områden. Detta riskerar att bromsa upp delar av utvecklingsarbetet och driva bort nödvändiga offentliga verksamheter.

Kommunstyrelsen